
מראה מקומות- עניני הלכה

חגיגה יח

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

ליוזם גרוץ בענייני גמיה גרוץ י"ח
by Mr. & Mrs. Dany Gross

www.dafaweek.org

507-DAF-WEEK

info@dafaweek.org

דף יח.-יח:

סוגיא א' בענין מלאכת חול המועד

סוגיא ב' בענין נטילת ידים

סוגיא א'

- טור או"ח ריש תקל'
- בית יוסף שם
- ביאור הלכה שם ד"ה ומותר
- מועדים וזמנים ח"ד סימן רצו'
- אגרות משה או"ח ה' לו'
- שיטת הטור הוא שמלאכת חוה"מ אינו אלא מדרבנן. והב"י הביא שיטות לכאן ולכאן אכן למעשה נקט שהן אסורות מדאו'. והביאור הלכה הביא שיטה נוספת של הרמב"ן שיש אסורות דאו' ויש אסורות מדרבנן. וע"ש עוד מה שהאריך בדינים הנובעים ממח' הנ"ל. וע' במועדים וזמנים שהסביר שאפילו להשיטות שאוסרות מדרבנן אכן עדיין יש בהם עיכובים מדאו' ע"ש.
- וע"ע בהאגרות משה שהביא כמה דינים הנוגעים לחוה"מ.

תקל א חוץ המועד שהן הימים שבין ראשון של פסח לשביעי ושבין ראשון של חג לשמיני מותרים בכל מלאכה מן התורה אלא שחכמים אסרום במקצת מלאכות אע"ג דילפינן להו מקראי טובא (שמות כג טו, ויקרא כג ד, דברים טו י) אסמכתות בעלמא נינהו אבא עיקרן אינו אלא מדרבנן. כן כתבו התוספות ז"ל דהגויג (י"ח. ד"ה חול) והרא"ש ז"ל כדלע"ג דמדוכתי טובא משמע דאיסור מלאכה נחלו של מועד... דלוריימא מדוכתי אחרני משמע שהן מדרבנן והכריעו דקושטא הכי הוה ליה מיתסר אלא מדרבנן וכן כתב סג המרדכי (פי' הטלה) ומיהו כתב בשם רבי אליעזר ממין (י"א) השלם סוף"ס (דש) דחול המועד אסור במלאכה מדלוריימא וריב"ז כתב בסמ"ד וז"ל ודל"ו דלר"ז אלפיס מלאכת חול המועד היא מדלוריימא ושם (רמב"ד ד"ה ומיהו) אכתוב שאינו יודע מנין למד ריב"ז שהר"ף ק"ו סובר

הלכות חול המועד

סימן תקל

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] איסור מלאכה בחול המועד היא מדרבנן; ועיין בסימן תקל"ו:

א חוץ המועד שהן הימים שבין ראשון של פסח לשביעי ושבין ראשון של חג לשמיני (ב) מותרין בכל מלאכה מן התורה אלא שחכמים אסרום במקצת מלאכות. אף על גב דילפינן להו מקראי טובא אסמכתות בעלמא נינהו. אבל עיקרן אינו אלא מדרבנן. הילכך התירו דבר האבד פירוש שהוא אבד אם לא יעשנו והתירו כל צרכי רבים. ואפילו צרכי יחיד אם אינו מעשה אומן. והתירו

כן: ודעת הרמב"ם ז"ל שפ"ו מהלכות יו"ט (ה"א) כדעת התוספות והרא"ש ז"ל דאין איסור מלאכה בחול המועד אלא מדרבנן. ונימוקי יוסף כתב בריש מועד קטן (ב. ד"ה גמ') שהרמב"ן (ח"י שם ד"ה ע"ד א"י) הטיל פשרה ואמר שכל מלאכה שאינה לצורך המועד ואינה דבר האבד אסורה מן התורה ושהיא לצורך המועד מותרת בין במלאכה אומן בין במלאכה הדיוט אף על פי שאינה דבר האבד וכן כל שהיא דבר האבד מותרת אף על פי שאינה לצורך המועד ואע"ג דאית ביה טרחא יתיחמא וחקמי מדבריהם אסרו קצת מלאכות אלו ועיקר חולו של מועד ודאי דבר תורה הוא ולזה הסכים הרשב"א סוף פרק קמא דעבודה זרה עכ"ל. וגם המגיד (פ"ו ה"א) כתב דברים אלו בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל: וז"ע ד' נראה דאיסור מלאכה בחול המועד דבר תורה כדמשמע בסוגיא שפ"ק אין דורשין (מגיגה י"ח). אלא שהמורה מסרה לחכמים שיאסרו המלאכות שנראה להם יחירו מה שהנראה להם וכעין מה שכתב הר"ן בריש יומא (א. ד"ה י"ט) עיניו דיוס הכפורים נר מאכילה ושמהו וכן מצויר בהדיא בפרק אין דורשין בבבליהם לא מסרו הכתוב אלא לחכמים לומר איזו מלאכה אסורה ואיזו מותרת ואף על פי שהגהות מיימון (פ"ז אות ג) כתבו דאין לדקדק מכאן מדלוריימא הוא דאי אפשר שיהיו חכמים מקליין כל כך אם היה דלוריימא לאו מילתא הוא דאין קולות הללו גדולות ממה שהקילו דיוס הכפורים לרחוק פניהם המלך והכלה כדי שיהיו נראים יפים וקולי אחרני דשרו התם (ע"י יומא ע"ג): ומ"ש הי"בך התירו דבר האבד והתירו כל צרכי רבים ואפי"ו צרכי יחיד אם אינו מעשה אומן והתירו כל צרכי המועד ואפי"ו בדברים האסורים התירו בשביל הפועל אם אין לו מה יאכל. הכל

תקל א חוץ המועד וכו' עד אסמכתות בעלמא נינהו. כן כתבו התוספות בפרק ג' דהגיגה (דף י"ח.) והרא"ש ז"ל ריש מועד קטן מיהו כוונתו ה"ל דעת הרמב"ן והרשב"א דעיקר חולו של מועד ודאי דבר תורה הוא והיינו כשאינו לצורך מועד ואינו דבר האבד אבל לצורך המועד אי נמי שלא לצורך המועד אלא שהוא דבר האבד מותר מן התורה לגמרי אלא שהחכמים אסרו מדבריהם קצת מלאכות אלו ודיעה זו נכונה לפע"ד והוא דכיון דדיוס טוב לא התירה התורה אלא לצורך אוכל נפש מכלל דבחולו של מועד מותר כשהוא לצורך המועד אפילו אינו אוכל נפש ומדכתיב (ויקרא כג ט) כל מלאכת עבודה לא תעשו שהוא לומר אפילו מלאכת דבר האבד אסור כמו שפירש רש"י בפרשת אמור (שם ד"ה מלאכה) מכלל דבחולו של מועד מותר בדבר האבד דאם לא כן מאי איכא בין חולו של מועד ליום טוב: והכי איתא להדיא בתורת כהנים (סדר אמור פרשה י"ג אות ה' א-ו) וכל מלאכה לא תעשו הרי זה צ"ל ללמד על ימי מועד שהם אסורים במלאכה יחולו אסורין במלאכה עבודה תלמוד לומר הוא הוא אסור במלאכה עבודה ואין ימי מועד אסורין במלאכה עבודה וכו' ומה שאמרו בפרק שני דהגיגה שהתורה מסרה לחכמים אינו אלא שהם יצאו מלאכה אסורה לפי שאינו דבר האבד ואיזו היא דבר האבד ושירא אבל כשאינה דבר האבד כלל אסורה דבר תורה מדלוריימא קרא דיוס טוב למיכתב מלאכת עבודה: ואם תאמר לדעת התוספות והרא"ש ז"ל דחולו של מועד מותר לגמרי מן התורה למה נכתב מלאכה עבודה גבי יוס טוב לוימא קרא סתמא כל מלאכה לא תעשו דכיון דאין חילוק בין מלאכה למלאכה דדיוס טוב אסור אפילו דבר האבד ונחולו של מועד מותר אפילו אינו דבר האבד מהי מימי לחלק וי"ל דאי כתב סתמא סלקא דעתך אמינא דכי היכי דשרי דיו"ט אוכל נפש הוא הדין דשרי נמי דבר האבד אע"פ שאינו דאבד נפש דכך היא הסברה מנחון להכי כתב מלאכת עבודה לאורו"י דאע"פ דאוכל נפש שרי אפילו הכי דבר האבד אסור היפך הסברה: וא"ר קשה להרמב"ן בפירושו לתורה בסדר אמור דמשגי על רש"י פירוש דמלאכת עבודה דקאמר קרא הכי פירושו מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש דאוכל נפש מלאכת הנאה תקרא ושא"ינה אוכל נפש מלאכת עבודה תקרא ובסדר צא דקאמר קרא (שמות יב טו) בפירוש אף אשר יאכל לכל נפש הוא לצדו יעשה לכם כתב קרא סתם כל מלאכה לא יעשה בהם אבל בשאר פרשיות כתב קרא מלאכת עבודה להורות דמלאכת אוכל נפש שריא ומשום הכי בשנת (ע"י ויקרא כג א) וביוס הכיפורים (שם כח) כתב בסתם כל מלאכה לא תעשו משום דאוכל נפש נמי אסור השתא לפי זה קשה מנא ליה להרמב"ן מקרא דמלאכת דבר שאינו אבד אסור נחולו של מועד מן התורה וי"ל משמעו דבר האבד דבר האבד שאין זה לפי פשוטו של מקרא מטעם הקושיות שהקשה סג אבל מדרש חכמים בתורת כהנים (פ"ו י"ג) דכתיב הוא הוא אסור דמלאכה עבודה הך דרשה ודאי לא דרשין לה אלא לענין דבר האבד דמלאכת עבודה אע"פ דפשוטו פירוש מלאכה שאינו אוכל נפש דרשו חכמים דמשמעו גם כן מלאכה שיש צורך ותקרון כיון וזה מוכרח מדלוריימא קרא למיכתב הוא למידרש הוא אסור במלאכת עבודה שהוא דבר האבד ואין ימי המועד אסורים בדבר האבד דאם לא כן לא אלתערין למיכתב הוא:

ב ומ"ש הי"בך התירו דבר האבד וכו' וכו' צרכי רבים וכו'. כלומר לפי דעת זו שעיקרן אינו אלא מדרבנן ניחא טפי מה שהתירו דבר האבד ולכרי רבים וכו' דהם אסרו והם התירו אבל להרמב"ן והרשב"א קשיא טובא היכן מצונו איסור דלוריימא מקמחו

אסור ומקלמו מותר כמו שהקשה רבינו חס (מגינה ית. מוד"ה חולו) הביאו הרא"ש גריש מועד קטן ועוד הקשה כמה קושיות וכיוצא בה כחזקת גס ימוקי יוסף (ב. ד"ה גמ') עיי"ש:

תקלא א ור"ת פירש וכו'. כ"כ נהגהו אשירי ריש פרק ואלו מגלמין דכחזקת האור זרוע יש

(ג) חולה שנתרפא בחולו של מועד אם מותר לגלח: (ד) פירוש אין נדוי פחות משלשים יום: פירוש ירושלמי ביומי דרבי זעירא הוו מרחקין ומקרבין וכו': (ה) המותר להסתפר בחולו של מועד לא יסתפר אלא כציענא: (ו,ז) מי שהמיר דתו ובא לטהר כמועד:

א אין מגלמין במועד והשעם שלא יכנס למועד כשהוא בניוול. פשוט גריש פרק אלו מגלמין (מועד קטן יג. ד.):

כל צרכי המועד. ואפילו בדברים האסורים התייר בשביל הפועל אם אין לו מה יאכל. והגני מסדר אותם תחלה אבאר דברים שבגופו. ואחר כך דברים הצריכין לו בענייני האכילה. ואחר כך הצריכין לו לשאר תשמישין. ודבר האבד בענין קרקע. ודבר האבד בתלוש. ומשא ומתן ובנין ומלאכת הדיוט וצרכי רבים וכתובה וכניסת נשים ותכשיטיהן. והספד וקריעה וקבורת המת והבראה ודיני אבלות הרגל וחול המועד:

שרונים לומר אדם שגילת ערצ הרגל מותר לגלח כרגל וכו' ואין נראה וכו': ומ"ש רבינו וקשה מאד להתיר. פירוש- כיון דכל ישראל נוהגין שלא לגלח במועד היאך נמיר לאחד לבדו דבר זה קשה מאוד להמיר אפילו היה מותר מן הדין ועוד דבגמרא משמע דמדינא אסור דאי איתא דשרי הוה ליה לפרטו נהדי הנן דפנו ואלו מגלמין במועד:

ב. באר הגויה

הלכות חול המועד סימן תקל

תקל

ובו סעיף אחד:

א. חל המועד אסור בקצת מלאכות (א) ומותר במקצתן: הגה לפי צדף הענין שהיה נראה לחקמים א בית יוסף הכריז מהא דמגינה ית. פתק (ב) להתיר: רבקה דאסור מלאכה בחול המועד הוא מיוחדתה ספרה לחקמים כמו שכתב רמ"א בהג"ה.

באר היתב

א. אסור. ותיב לכבד חל המועד במאכל ובמשתה ובכסות כשאר יום טוב, ומתיר ללבוש בגדי שבת, וענין המבנה את המועדות פירש רש"י, חל המועד. ומצוה לאכל פת, מגן אברהם. כתב הנכנס הגדולה בשם הרשד"ם, אם הוא מקום שנהגו להקל אפילו בדבר שאינו אבד ויבא חכם ואסר להם אפילו דבר אבד, אין לחכם אחר להתיר להם, עין שם:

באר הלכה

משנה ברורה

תקל א (א) ומותר במקצתן. עין משנה ברורה מה שכתבנו יש שסוברים שהוא מדרבנן, הוא דעת הרמב"ם בפרק ז מהלכות יום טוב ורבנו חס וריב"א בחופסות חגיגה דף יח וסמ"ג ומה שמביא הנהגות מימוני ושלטי גבורים שדעת הסמ"ג בשם בה"א גם כן הכי, ענתי בפה"א ולא מוכח מיד, ואהרבה משפט קצת יותר שחולק בשיטת שארי הראשונים דסבירא להו דהוא דאורייתא, אלא משפט הכתוב לחקמים להמיר מקצתן, כדאיתא בגמרא, ומה שקתב בסמ"ג שהוא דרבנן הוא דברי עצמו וריב"א המובא בשלטי הגבורים והרא"ש והמרדכי ומה שקתב דהיא ממיין סבירא לה דהוא דאורייתא, ורצה לומר הר"א ממיין בשם רבתי, עין שם בריאם סימן דש דהוא בעצמו מספק שם בזה ומצד דהוא ורבנן, ובסימן תיב כתב שם דהתיר אצלו בספק והטור והרשב"ץ בתלק ב סימן רי. אולם לנגד זה יש הרבה ראשונים דסבירא להו דהוא דאורייתא, הר"ף שהביא הטור בשמו בסימן תקלו דסבירא לה דהוא דאורייתא ומהו מדהעתיק בריש מועד קטן בסתמא כל הבריות שחובב בהיגיה דף יח שלמרו מקרא דאסור במלאכה מן התורה ולא העיר על זה כלום. ועין בבית יוסף שאמר עליו שאינו יודע מנן לו להטור זה, דאפשר דאף דסבר דאסמכתות בעלמא נינהו, כתבם. ועין פניה שלום ובתל אשכול שכתבו שרד"ב הטור בדעת הר"ף הוא העקר, דאם לא כן לא היה לו להביא הבריות בסתמא, וכן נראה מן השאלות פרשת ברכה, והאשכול והר"ף גיאות, שכלם העתיקו הבריות בסתמא, והרשב"ם בפרק ערבי פסחים דף קיח

תקל א (א) ומותר במקצתן. מלאכות המתרות בחל המועד א הם חמשה, דבר האבד אם לא יעשו עתה, וצרכי המועד ונהניו לצורך אכל נפש דמותר אפילו מעשה אמן, כמו שכתוב ריש סימן תקלג, אבל שאר צרכי מועד, ודאך מעשה הדיט, כמו שכתוב בסימן תקמ ותקמא, ובשביל פועל שאין לו מה יאכל, וצרכי רבים, ומעשה הדיט אפילו ליתיר, ויתבאר כל אחד במקומו. והנה בעקר אסור מלאכת חל המועד יש דעות בין הראשונים. יש שסוברים שהוא מדברי סופרים, מפני שמצינו בתורה שנקראו מקרא קדש, והרי הוא זמן חגיגה במקדש, לפיכך אסורם בעשיית מלאכה, כדי שלא יהיה כשאר ימות החל שאין בהן קדשה כלל, ומכל מקום לא התמירו בו כיום טוב ממש והקלו בחמשה דברים הנ"ל. והרבה פוסקים סוברים דהוא מן התורה, והא דהקלו בכמה דברים הנ"ל הוא על פי הרשות שנתן לחקמים מן התורה במלאכת חל המועד לפי צדף הענין להתיר, וכדןרש"י לזה מקרא בחגיגה דף יח. עין שם, וזהו שסיים הרמ"א לפי צדף הענין וכו'. ומאד יש לזהר שלא להקל יותר ממה שהתירו חקמים, דאמרו תנ"ל המבנה

את המועדות ונהניו שעושה בהן מלאכה, כפירוש רש"י, כאלו עובד עפ"ם. גם תיב לכבד חל המועד במאכל ובמשתה וקסות נקיה, שלא ינהג בהן מנהג חל. ומתיר ללבוש הקט"א של שבת. ועין לעיל סימן תכט סעיף ב ובמשנה ברורה שם, דמצות ושמתה בתגד וגומר קאי גם על חל המועד, ומבאר שם פירוש משמחן, וכתבו האחרונים, דאף דמוכח בסימן קפח סעיף ז דאינו מתיב לאכל פת ודאך בחל המועד ורק דאסור להתענות, מכל מקום להתחלה מצוה לקבוע סעודה על הפת, אחת בלילה ואחת ביום, דכיון דמצוה לכבדו באכילה ושתייה, ועקר אכילה הוא לחם: (ב) להתיר. מקום שנהגו המון להקל אפילו בדבר שאינו אבד, וקא חכם ואסר להם, למגדר מלתא, אפילו דבר האבד, אין לחכם אחר להתיר להם (ואחרונים). איתא בירושלמי, אמר רבי אבא בר מלל, אלו הנה מי שימנה עמי, התיר שיהיו עושין מלאכה בחול המועד ונהניו מקח וממפר דכהא גונא דבר שאינו מלאכה גמורה, כלום אסור לעשות מלאכה אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ויגעיין בתורה, ועכשו אוכלין ושותין ופוחזין, עד כאן לשונו. וכתב הפל בו, נראה מזה, שאסור גדול בשחוק יותר ממלאכה, שפנתה ה' ויתברך בנתינת המועד היתה כדי להדבק בראתו ואהבתו ולעסק בתורתו התמימה, עד כאן לשונו:

באר הגולה ב:

הלכות חל המועד סימן תקלא

תקלא דיני גלות בחל המועד. וכו' ה' עיפיים:

א. (א) מצוה לגלח (ב) בערב יום טוב: **ב.** (ג) אין מגלחין במועד (ד) אפלו אם גלח קדם מועד: **ג.** (ה) אפלו אם היה אנוס ומפני כך לא גלח בערב יום טוב, אינו מגלח במועד, (ו) והוא הדין למי שהיה חולה ונתרפא במועד: **ד.** (ז) ואלו מגלחין במועד, מי שיצא מבית השביה (ח) ולא היה לו פנאי לגלח קדם המועד, (ט) ומי שיצא מבית האסורים ואפלו היה חבוש (ט) ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח, וכן המנדה (י) שהתירו לו ברגל, וכן מי שגדר שלא לגלח (יא) ונשאל

א פשוט במקרא מועד קטן יד. ב טור והנהגות אשר בשם אור זרוע ושאר פוסקים. ג שם במקרא. ד משנה שם יג יד ושם במקרא ה הרי"ף והמ"ם ושלל כדעת הטור ושאר פוסקים. ודלא כירושלמי.

באר היטב

ב. במועד. כדי שיגלח ערב יום טוב ולא יבגס למועד כשהוא מגול: **ג. אנוס.** דלא מוכחא מלקחא כל כך. ואפלו לא היה להם אמן מערב יום טוב אסור, בית יוסף: **ג. ברגל.** וכו' פסק דוקא שהתירו לו קדם הרגל ולא שלמו לו ימי נדרי עד הרגל, דאין נדרי שלנו פחות משבועה ימים, אבל אם לא בקש שיתירו עד הרגל, לא חשב אנוס:

באר הגולה

משנה ברורה

תקלא א (א) מצוה לגלח וכו'. כדי שלא יבגס לרגל כשהוא מגול: **(ב) בערב יום טוב.** בין קדם חצות ובין לאחר חצות, לכו מערב פסח דאסור להסתפר לאחר חצות, כמבאר לעיל בסימן תסח: **ג (ג) אין מגלחין במועד.** והוא הדין לספור הראש, אלא שדרך גלח, ואף דספור וגלות הוא דבר של פיו ותקון הגוף, שהוא צורך המועד, אפלו הכי אסור בתוך המועד, כדי שידרו לגלח קדם המועד. דאם היו מתירין לגלח בתוך המועד, היו סומכין עצמן לכתחלה על זה ויבגסו לרגל כשהיו מגולין: **(ד) אפלו אם גלח.** דתו אין בו חשש זה שיבגסו לרגל כשהוא מגול, דהא גלח עצמו גם קדם הרגל, אפלו הכי אסור משום הראיין, דהרואה לא ידע שגלח עצמו, ויאמר שמתר לגלח בכל גוני: **ה (ה) אפלו אם היה אנוס.** כגון שצא לו אברה בערב הרגל או להאמן ולא היה יכול לגלח, וכהאי גוונא שארי אנשין לכו המבארים להתר בפעיפיים שאחר זה, דהני אנשין מפרסמין וגלויין לכל הוא שאי אפשר להם לגלח מקדם, אבל שארי אנשין אינם מפרסמין וידועים, ואם נחיר להם ובאו להתיר אף שלא מתוך אנוס: **(ו) והוא הדין למי שהיה חולה.** שאמרן, שהחולה כשהוא מספר מכביד עליו חליו, אפלו הכי אין זה אנוס גלוי כל כך, ויבאו להתיר אף שלא מתוך אנוס, וכנ"ל: **ד (ז) ולא היה לו פנאי.** כגון שיצא בתוך המועד, או אפלו בערב יום טוב סמוך לחשכה, שלא היה לו שהות לגלח מבעוד יום: **(ח) ומי שיצא מבית האסורים.** הכי נמי כשלא היה שהות לגלח בערב יום טוב מבעוד יום, פנ"ל: **(ט) ביד ישראל.** דכיון שהיה בצער לא גלח: **(י) שהתירו לו ברגל.** דמקדם היה אסור בתגלחת, ולכן היו אנוס במה שלא גלח מקדם. ויש חולקין בזה וסבירא להו פושע ואסור לגלח ברגל. ומפל מקום המקל יש לו על מי לסמוך, פיון שהוא מלתא דרבנן: **(יא) ונשאל על נדרו ברגל.** ויש חולקין

שפרש המבנה את המועדות קאי על חל המועד, ומזה הוכיחו התוספות בחגיגה דף יח ה"ג דסבירא לה דאסור מן התורה מלאכה בחל המועד, וממילא מוכח דגם רש"י סובר דאסור מן התורה, דגם הוא פרש כרשב"ם במכות דף כג ובסנהדרין דף צט, וכן כתב השבלי לקט סימן רכג. **היוצא מקברינו,** שהרי"ף והשאלות והאשכול והרי"ם גאות ורש"י והרשב"ם והר"א ממין בשם רבותיו והשבלי לקט, ולהו סבירא להו דמלאכה בחל המועד אסור מן התורה, לכו אותן שהתירו חז"ל לעשותם. והמבין הטיל פשרה, שכל מלאכה שאינו לצורך המועד ואינו דבר האבד הוא מן התורה, ושהיא לצורך המועד היא מתרת אף מלאכה אמן ואף על גב דאית בה טרחא וקרא, וכן כל דבר אבד אף על פי שאינו לצורך המועד מתרת ואף על גב שהיא טרחא יתרה, וחכמים מדבריהם אסרו קצת מלאכות, ועקר חל המועד וראי דבר תורה היא, ולזה הסכים הרשב"א סוף פרק קמא דעבודה זרה והריטב"א במכילתין, וכן הכריע הב"ח להלכה כשיטה זו והעמיקו הפגן אברהם, וכן מדברי הגר"א בבאורו משמע גם כן שהוא מצדד לשיטה זו, ובתשובת הרשב"א שהובא בארוחת חיים הלכות תפלין כתב שכן הוא גם כן דעת חכמי צרפת לאסור מלאכה בחל המועד מן התורה, והשאגת אריה באבני מלואים מצדד גם כן להלכה דאסור מן התורה, וכן בבית יוסף בסימן זה. **והנה לפי דעת כל הפוסקים האלו,** כשיזדמן איזה פסק במלאכה חל המועד, ולכו מהיראים שלוצת הרמב"ם והרשב"א הם דרובן צריך להחמיר, דהוא ספק בשל תורה, ועני לקמן בסימן תתלו בבאור הלכה דיש חלוקים בענין זה, ואף דמשלחן צורך לקמן בסימן תתלו בסופו דפסק קרב אמי להקל נכד רב הונא, וכן בסימן תתלח סעיף א ובסימן תתלט סעיף ו משמע ולהלכה תפס כשיטת המקליו דעקרו הוא דרבנן, אפשר שלא ראה כל הני ראשונים שהבאתי ועל כל פנים אין למחר להקל פי אם לצורך גדול:

תקלא ב (א) אין מגלחין במועד. הינו, אפלו על ידי עו"ם, וכל מה שקתוב לקמה דמתר הינו, אפלו על ידי ישראל ואחרונים: **ד (ב) ואלו מגלחין במועד וכו'.** דע, דאלו שהתירו לגלח אפלו בדרוכו בלי שנוי, דבמשנה שנה לה שם גלוח וכבוס בחרא מחתא, וכי היכי דבכבוס שרינן

שער הגיון

וביותר בחולה שעמד מחליו במועד, הלא הוא מפרסם בנראי לרבים שהיה חולה ואפלו הכי אסור, אלא העקר נראה כמו שכתב הריטב"א, דהני האנוס עצמו הוא דבר גלוי וכוורו שלא היה באפשר לו, מה שאין כן בשאר אנשין שאין האנוס גלוי ומחלט אסור, דכל אחר יאמר שאנוס היה שלא היה לו פנאי וכיוצא בזה, וזה נכלל לדבריו בירחי הנמרא גפי מי שאבדה לו אברה יאמרו כל הסריקין אסורין וסריקו כיומוס מתירין. וגם מהמב"ם משמע גם כן דיעקרו הוא משום דהני בנראי אי אפשר להם ולא מפני הפרסום, ולכן אתי שפיר נמי דין החולה שאין זה אנוס מחלט: **ח. ריטב"א: ד ט. ט. כן מתבאר ברש"י בסוגין,** דלא היה לו פנאי הינו שצא בתוך הרגל, והוא הדין בסמוך לחשכה מערב יום טוב כולקמה, וראיתי במי אדם המשמע מזה דאף שיצא מערב יום טוב בזמן שהיה לו שהות לגלח ורק שלא היה לו פנאי לזה, והתברר תמה, דאם כן למה ישתנה דיניהו לגלח במועד, כיון שהיה זמן לזה מבעוד יום, ואם משום דתורה, הלא לא התירו משום טרדא בעלמא, כיון שביט השביה בעצמה לא עכבתו מגלח, שיצא בעוד מועד לגלח, ומרש"י מוכח להדיא כמו שכתבתי, וכן מצאתי בנמוקי יוסף וזה לשונו, שלא היה לו פנאי, כלומר, שכאו כל כך סמוך לערב שלא היה להם פנאי לגלח, ומה שרצה עוד לחלק בין בא מפרסמין הני לשארי חכמים ליתא, דהביתא קלה בלם כחודא מחתא, וכן מוכח ברבנו ירמיה, ונקט שם לענין בא מן הני, והוא הדין באנן: י. הוא דעת הרא"ש

תקלא א. א. פוסקים. ואפשר דאם גלח בחוף שלשים יום לא שך זה, ונדון הוא יומי משלשים יום, ופרי מגדים. ולדין במדינתנו שאין המנהג לגלח רק במספרים, ואם כן אפלו אחר שספר עצמו נשאר עליו מעט שער, וממילא אפלו אם ישהה אחר זה פחות משלשים יום יזכרה עליו השער יתה משלשים יום שלפנים שהיה אז אחר גלות: **ב.** עני פרי מגדים שכתב דלכתולה יגלח קדם חצות, וצונו על זה ממה שקתב הפגן אברהם בסימן רנא בפעיף קטן ה בשם האר"י, שקתב שם, שלא לגלח אחר מנחה, והינו אחר שהגיע זמן מנחה, ורוצה לומר מנחה גדולה בערב שבת, והוא הדין בערב יום טוב. ולפי מה שקתבנו שם בשם האחרונים הניכר לסמוך על דעת הפוסקים דמנחה הינו מנחה קטנה, נראה דבערב יום טוב כשהזמן דחוק לו אפלו לכתולה יוכל לסמוך עליהם, וכל זה לענין לכתולה, אבל לענין דיעבר הלא ידוע דעת הרמ"א שם בסוף הסימן ומסתפרין כל היום, ואף דהגר"א שם מפקפק על זה, לענין ערב יום טוב כדי שלא יבגס לרגל כשהוא מגול אין להחמיר, וכן המנהג: **ג.** פשוט: **ד.** לשון הריטב"א: **ה.** אגרא וכפירוש רש"י והרמב"ם: **ו.** בית יוסף: **ז.** ד העמקתי זה מלשון הריטב"א, ומישב הענין בדרביו, דראי פוסקים שהעמיקו רק הטעם משום דאבדה אינו דבר מפרסם, קשה טובא, ומי שגדר שלא לגלח והתירו חכם הלא גם כן אינו מפרסם, דאטו הנודר נדר כפרהסא דוקא, ובהתיר תלא כחוד מחתא גם כן אינו מפרסם ואפלו הכי התירו

מועדים

סימן רצו

זמנים

סמ

ימביא בזה שיטות הפוסקים, ומשמעות הפוסקים שלשיטת הראשונים ואחרונים דמסקי להלכה שמלאכת חול המועד רבנן מה"ת דינה למלאכה כיום חול, ויכול להתעסק כל היום מ"מ וכל עסקיו, ובלבד שלא יתבטל ממצות שמחה שזוהי לכ"ע כל החג.

גמגם ב"טור אבן" מכריח בראייה ברורות דמלאכת חול המועד אסור מה"ת, והיינו מהא דאיתא בתמורה (יד:), "כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יהוודק זלה תעשו לה' במועדיכם אלו חובות הבאים מחמת הרגל 'בד מנדריכם ונדבותיכם לימד על נדרים ונדבות שקריבין חול המועד" ע"ש, ומבואר להדיא דמלאכת חול המועד אורייתא, שאם לא כן למה צריך קרא דשרי, והא בלאו כ"י אין במלאכת חול המועד אלא אסור דרבנן, ועוד הביאו אייה מפ"ק דכריתות (ט) דת"ק סובר דגר תושב עושה זלאכה בשבת כ"ישראל בחול המועד, ומבואר להדיא ש"ישראל חול המועד אסור מה"ת במלאכה אם אינה דבר האבד. הה"ח דהתם קאי על דין תורה ע"ש היטב.

לע"ד נראה דאפילו להפוסקים דמלאכת חול המועד רק מדרבנן, היינו שאין אסור במלאכה גופא מצד עצמו מו בשבת ויום טוב, אבל הא דאי צריך שיהא ניכר בחול המועד גם במלאכות שהוא יום טוב דחול המועד, וע"כ לא עסקו אז גם מה"ת במלאכות כמו ביום חול, רק יהא ניכר ממהתנהגותו במלאכות שהימים ימי חול המועד, ויסוד דבר נראה שחול המועד נמי מקרא קודש וכמבואר בחגיגה (ית) ובעינין לכך היכר בכיבוד באכילה ושתייה וכסות נקיה, כ"ש במלאכות שיש לקדש היום במקרא קודש שלא להתנהג ו' כבימי חול, והיינו שיעסקו בחוה"מ במלאכות כביום חול ומש, ודאי אסור לכ"ע מה"ת שאינו מקרא קודש, וזהו טעם שאסרו חז"ל הרבה מלאכות בחוה"מ להרגיש קדושת יום דחול המועד שצריך מה"ת לכ"ע וכמ"ש דו"ק היטב כי חדש הוא.

יסוד זה רמז לן הרמב"ם מריה דהאי שיטה דמלאכת חול המועד דרבנן, כשנדקדק במתק לשונו ריש פ"ז דיום יוב חז"ל, "חולו של מועד אף על פי שלא נאמר בו שבתון וואיל ונקרא מקרא קודש והרי הוא זמן חגיגה במקדש אסור עשיית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהן דושה כלל והעושה בו מלאכה האסורה מכין אותו מכת ירדות מפני שאסורו מדברי סופרים" ע"ש, ונראה בביאורו "חז"ל אסרו כמה מלאכות כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהם קדושה כלל, וזה אסור מה"ת, דבעינין היכר שהוא ומ קדוש ונקרא מקרא קודש, ושפיר החמירו חז"ל בכמה זלאכות שבזה ניכר מהות היום, אבל עצם היסוד דבעינין שלא עבוד בו כיום חול, הוא מה"ת לכ"ע ולכן נקרא מקרא קודש מו שביארנו לעיל, וא"ש בדברינו הא דלא שייך היתר דיין הואיל, דנימא הואיל דלצורך יומו שרינן במועד הוא

הדיו שלא לצורך, שאין הגדר אסור מלאכה כלל, רק דנראה כיום חול וזה שפיר אסור בכל גוונא.

ומעתה תתיישב מה דקשה מהסוגיא דתמורה דמייתנין מקראי דשרי להקריב נדרים ונדבות בחול המועד, וקשה להשיטה דעיקר מלאכת חול המועד רק מדרבנן, תיקשי לן למה בעינן קרא להתיר מלאכת שחיטה דנדרים ונדבות בחול המועד, ולפי הנ"ל נ"חא, דהא דאי אסור מה"ת להתנהג בחול המועד כביום חול ולעסוק כל היום במלאכות, וע"כ סד"א שאסור נמי לעסוק כל היום בשחיטה שהיא מלאכה אפילו במקדש, ומהאי טעמא גם בנדרים ונדבות נימא שאסור להקריב כל היום אפילו בחול המועד, קמ"ל מרבו קרא דכה"ג שרי.

ול"ק ג"כ מהסוגיא דכריתות דמפרשינן גדר אסור מלאכה בשבת לגר תושב כ"ישראל בחול המועד, וקשה הא עיקר האסור במועד אינו אלא מדרבנן להאי שיטה, ולפי הנ"ל נ"חא דאפילו מלאכת חול המועד דרבנן, מ"מ אסור מה"ת להתנהג או כבימי החול, וזהו גדר האסור לגר תושב, שלא יתנהג בשבתות כבימי החול, אבל שרי במלאכה מצד עצמה אף שאינו דבר האבד להאי שיטה, וכן הא דאיתא להדיא במ"ק (יא:), דאסור מלאכת חוה"מ דאורייתא היינו עיקרו וכה"ג דכל היום כמ"ש.

ויסוד הדברים מבואר בחגיגה שם (ית), "תאמר בחולו של מועד שקרוי מקרא קודש והואיל וקרוי מקרא קודש דין הוא שאסור במלאכה" ע"ש, הרי מבואר להדיא דברינו דכיון שקרוי מקרא קודש הוא דאסרינן כמה מלאכות, הא אם אינו מקרא קודש הוה באמת כיום חול ממש ולא הוה מוקמינן אסמכתא דקראי לחול המועד כלל, וא"כ אף שעיקר קראי דמייתנין לאסור בחול המועד מלאכות בגדר מלאכות כמו בשבת ויום טוב אינו אלא אסמכתא, מ"מ היסוד הוא הואיל וקרוי מקרא קודש דין הוא שנאסור בה מלאכה גם מה"ת, וא"ש נמי הא דבערכין (י) מבואר דאמרינן הלל במועד ולא בר"ח דמועד חג דאידיש בעשיית מלאכה ע"ש, והיינו כה"ג דאסור לכ"ע מה"ת משום מקרא קודש כמ"ש וא"ש.

אמנם בעיקר דברינו לכאורה צ"ע טובא, שהרמב"ן בפירושו עה"ת בפרשת אמור, חידש לן דבר חדש בגדר אסור משא ומתן דרבנן, ולדעתו אם עוסק כל היום במו"מ אסור מה"ת, ונעתיק כאן לשונו, "ונראה לי שהמדרש הזה בא לומר שנצטוונו מן התורה להיות לנו מנוחה ביום טוב אפילו מדברים שאינן מלאכה, לא שיטרח כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתנות ולמלא הבית ולפנות הכלים וגם האבנים מבית לבית וממקום למקום, ואם היתה עיר מוקפת חומה ודלתות נעולות בלילה יהיו עומסים על המורים ואף יין ענבים ותאנים, וכל משא יביאו ביום טוב, ויהיה השוק מלא לכל מקח וממכר, ותהיה החנות פתוחה והחנוני מקיף והשלחני על שלחנם והזהובים לפניהם, ויהיו הפועלים

ללא שייך להתייר הוצאת איסור בשביל שעושה אז גם היתר, דמהיכא תיתי תעדיף ההיתר על האיסור. ואף בבישול מסתבר שרק דברים הראויין לבשלם לאדם מותרת למלאות כל הקדרה, אבל להניח בקדרה דבר שאינו ראוי אלא לבהמה אף אחר שתתבשל, תהא אסורה, מאחר דלבהמה אסור לבשל, לא תהא מותרת כאן. דאין שום טעם שיעדיף ההיתר דבישול אוכל נפש לאדם, על האיסור בישול לבהמה. ולכן גם בהוצאה הוא כן, דהמפתח שאין צורך לו הוא מעשה הוצאה האסורה ביו"ט, ולא שייך שיתר הוצאה בשביל שמוציא אז עוד דבר המותר להוציא. ולפי"ז אף ביש לו טירחא גדולה להסיר המפתחות שאין לו צורך בהן, נמי אפשר יש לאסור להוציא כולם.

והראו לי שהרב הגאון ר' יהושע ישעיה נויבירט שליט"א מחבר ספר שמירת שבת כהלכתה פ"ט סעיף ו' שהביא הא שכתבתי שמותר להוציא ביו"ט חפצות סיגריית אף שא"צ אלא לחלק ממנה, והוסיף בהערותיו את י"ז דלפי"ז גם במפתחות מותר לו להוציא ביו"ט כל צורך המפתחות אף שא"צ אלא לאחד מהם. ולע"ד לא דק בזה, שבמפתחות מסתבר לאסור, וכדחוריתי כן למעשה כדלעיל.

והנני אוהבו בלב ובנפש, זקנו,

משה פיינשטיין

סימן לו

בענייני מלאכות ומו"מ בחול המועד

י"ג אדר ראשון תשמ"א

לכבוד מע"כ האברכים החשובים הרה"ג מוהר"ר משה פראנס והרה"ג מוהר"ר דוד צוקער שליט"א.

א. ניקוי כתם בחול המועד

הנה בגד שנחלכלך קצת במועד מותר לכבס רק את מקום הלכלוך כדי להעביר את הכתם, שאין זה נחשב כיבוס לעניין חול המועד. אבל ליתן הבגד לאומן לנקותו אסור. לא מיבעיא כשאי אפשר לסתם אדם להעביר את הכתם שאז וודאי שהכביסה הוייא מלאכת אומן, אלא אפילו כשהוא מתעצל לטרוח בחול המועד לנקות את הבגד בעצמו, אסור ליתן הבגד לאחר לנקותו. ורק הבעל לאישתו ודאב לבתו מותרים. ומסתבר דגם הרב התלמידו יש להתיר.

ב. תיקון מגילת שיר השירים.

ואסור לתקן בחול המועד פסח איזה טעות שנמצאת במגילת שיר השירים, כיוון שהמגילה כשרה עד שתחסר

רוב אותיותיה (שו"ע אר"ח סי' תר"צ סעיף ג.) ובחסרה רוב אותיותיה אף שפסולה, אסור לתקנה, משום דקריאת שיר השירים אינה חיוב ממש (שו"ע אר"ח סי' ת"צ סעיף ט), ולא דמי לכותב תפילין לעצמו ללבוש בחול המועד שמותר, כדאיתא במתניתין במועד קטן סוף דף י"ח ע"ב.

ג. קניית חפץ שלא לצורך המועד

ומי שצריך לקנות איזה חפץ שלא לצורך המועד ואותו חפץ אינו מצוי במקום שהוא דר, מותר לקנותו בחול המועד, אם על ידי זה ירוויח שלא יצטרך לעשות נסיעה מיוחדת. כגון שבחול המועד יהיה בלאו הכי במקום שהחפץ מצוי שם לקנותו. ותלמיד ישיבה הבא לביתו ליום טוב, ורוצה תיכף אחר יום טוב ליסע להישיבה ולכן רוצה לקנות איזה דבר בחול המועד, ישאר עוד יום בביתו אחר יום טוב ולא יקנה בחול המועד, אע"פ שעל ידי זה יתאחר מלבוש לשישיבה ויתבטל מלימודו. אלא אם כן הוא איש שאינו מבטל אף פעם אפילו רגע מלימודו, שזה אינו מצוי בזמניו. ומי שצריך לקנות איזה חפץ לצורך המועד אסור להוסיף ולקנות ממין זה שלא לצורך המועד, אע"פ שקונה את כולם בבת אחת. אבל מותר לקנות בריחוק לצורך המועד ואם יותר לאחר המועד אין בכך כלום. ואם יזילו לו מהמחיר אם יקנה עתה בבת אחת את כולם, מותר לקנות כולם במועד.

ד. צחצוח נעליים במועד

ומותר לצחצוח נעליים לצורך המועד ואינו בכלל איסור כיבוס. אבל נראה שהוא דווקא בצחצוח הרגיל, ולא בצחצוח היתר יפה אם לא עשה כן גם כעריב יו"ט.

ידיים,

משה פיינשטיין

סימן לז

חיוב קריעה על ראיית מקום המקדש בזמננו, מניין לבני חו"ל הנמצאים בא"י, ועניינים שונים

בע"ה י"ז מרחשון תשמ"א.

מע"כ נכדי אהובי וחביבי חו"ש הרה"ג מוהר"ר מרדכי טענדלער שליט"א שלום וברכה לעולם.

א. קריעה על ראיית ערי יהודה, ירושלים ומקום המקדש בזמננו

הנה בעניין חיובים דקריעה על ראיית ירושלים, וראיית מקום המקדש, ודאי הוא חיוב,

סוגיא ב' בענין נטילת ידיים

- השו"ע הביא את עיקר הדין ליטול ידיו קודם אכילת פת. ובמשנ"ב שם הביא ב' טעמים לזה, א' משום סרך טומאה לתרומה וב' משום נקיות וקדושה. ובשו"ע (קסד') הביא אם הדין שאם נגע במקומות המכוסים בתוך הסעודה יש לחזור ליטול ולברך. וע' במשנ"ב שם שהגביל דין זה. והביאור הלכה שם תלה שאלה זו בשני טעמים הנ"ל ע"ש.
- וע' בתשובות והנהגות שליקט וסידר את הדרך הראויה ליטול ידיו מתחילה ועד סוף.
- ולענין אם יש חיוב לעמוד בשעת עמידה ע' מה שהובא בהפסקי תשובות.
- שו"ע או"ח קנח' א'
- משנה ברורה שם ס"ק א'
- שו"ע שם קסד' ב'
- משנ"ב שם ס"ק יג'
- ביאור הלכה שם ד"ה לחזור
- תשובות והנהגות א' סימן קסט'
- פסקי תשובות או"ח קנח'

קנח דיני נטילת ידים לסעודה. ובו י"ג סעיפים:

א. (א) כְּשֵׁיבָא (ב) לְאָכַל פת (ג) בְּשִׁמְכֵרְכִין עָלָיו הַמוֹצֵיאַ (ד) יִטֵּל יָדָיו, (ה) אֶפְלוּ אִינוּ יוֹדֵעַ לְהֵם שׁוֹם טְמֵאָה, (ו) וַיִּבְרַךְ עַל נְטִילַת יָדָים. יֵאָכֵל לֶפֶת שְׂאִין מְבָרְכִין עָלָיו הַמוֹצֵיאַ, כְּגוֹן (ז) לְחֻמְנִיּוֹת (פְרוּשׁ, סְטוּדַרְט"י בִּלְעוּ) דְקוֹת אוּ פֶת הַבָּאָה בְּכִיסְטִין (פְרוּשׁ, פֶת עֲשׂוּיָה עִם צוּקָארוּ וּשְׂקָדִים וְאֶגְזוּיִם) (ח) וְאִינוּ יְקוֹבֵעַ סְעוּדָתוֹ עֲלֵיהֶם, אֵין צָרִיף נְטִילַת יָדָים: **ב.** יֵישׁ מִי שְׂאוּמֵר, שְׂאֵם אִינוּ אוֹכֵל אֶלָּא

באר היטב
6. רביעית. במענית דף כה משמע דחשבינן משעה שקם ממטחו, ובפסחים דף יב משמע דחשבינן מעלות השחר, ונראה לי דמאי דחשבינן מעלות השחר משום דרב העולם עומדים בעמוד השחר, ומקאן יש לישב מה שמאריכין בשבת יום טוב לפעמים אחר ששעות, הינו, משום דחשבינן ששעות משעה שקמים ממטחם, מגן אברהם: **ג.** פשה ששית. פרוש, תחלת פשה ששית [אכל סמ"ע ו"ך בחשן משפט פסקו דאפלו בסוף פשה ששית לא הוי זורק אבן לחמת. ובספר אליה רבה הביא ראה לדבריהם, עין שם]. וישם אכילתו ביום קלה מבלילה. וטוב שיאכל שתי פעמים ביום אם חלש לבו ואל ימלא כרסו בפעם אחת. ויתנהג על פי התורה, בערב בשר, האר"י ז"ל. ז' פנה קדם סעודתו. לא לבעי אינש לבשלא מוזנא מן יומא ליומא אחרא, זהר פרשת בשלח, מגן אברהם: **ג.** לחמת. פרוש, כשהחמת אינה מלאה יין נפגם ומניחים שם אבן שתהא מלאה, וטוב היה שימלאנה יין, של"ה:

6. ידיו. צריך לטל יד ימין תחלה כדי שישתמש השמאל לימין, וקנט"י פרשת עקב מגן אברהם. והבאר היטב אשר לפני כתב על המגן אברהם שטעה בזה, עין שם, והוא טעה ולא נאה ברקנט"י עצמו, עין שם: **ג.** קובע. ואם קובע סעודתו עליו דצריך לברך המוציא יטל בלא ברכה או יאכל פת אחר תחלה, של"ה וקבוש. אבל הש"י מקנן

משנה ברורה

קנו א (א) כְּשֵׁיבֵיעַ שְׂעָה וכו'. הינו, לכל אדם, אכל פועלים, אֶמְרִינָן בְּגַמְרָא דְזָמֵן סְעוּדָתָן הוּא בְּשְׂעָה חֲמִישִׁית: **(ב) רביעית.** כשקם בעמוד השחר חשבינן השעות מתחלת היום, וכשקם ממטחו אחר כך, חשבינן הזמן מעת שקם ממטחו [מגן אברהם]: **(ג) עד שעה ששית הינו,** תחלת פשה ששית, ולא יאחר יותר על כל פנים מסוף פשה ששית [אחרונים]. והאי שעה רביעית ופשה ששית, רוצה לומר, זמניות הן: **(ד) אבן לחמת.** כגון חמת יין שחסר ועל ידי זה נפגם, וזורק לתוכו אבן שיתמלא, וזה לא מעלה ולא מוריד, דהיינו גופא לא נתרבה על ידי זה, וטוב היה שימלאהו יין, כף בזה האכילה לא יתוסף לו כח על ידי זה. טוב שישם אכילתו ביום קלה מבלילה. ויאכל שני פעמים ביום אם חלש לבו, ואל ימלא כרסו בפעם אחת. ויתנהג על פי מה שכתוב בענין המן, בערב בשר ללא ללא ולחס בבקר לשבע [אחרונים]. איתא בזוהר פרשת בשלח, לא לבעי אינש לבשלא מוזנא מן יומא ליומא אחריו ולא לעבכ מוזנא מן יומא ליומא אחריו (והטעם, כדי שיבקש בכל יום על מזונותיו, וישתכחו על ידו ברכאן בכל יומא לעלא, עין שם). טוב שיפנה קדם סעודתו: **(ה) אם לא טעם מידי בצפרא.** אבל אם טעם מידי, לא הוי זורק אבן לחמת. ומכל מקום לכתחלה נראה דנכון לקבוע סעודה בששית אף אם טעם מידי בצפרא, דהא זרפן היה לאכל פת שחרית קצת, וכדאמרין בגמרא [סנה כו], פד טעם בר בי רב ועיל לכה, ואפלו הכי משמע ב' בשבת דף י' דזמן סעודה הוא עד שעה ששית, ובעל כרחך כמו שכתבנו:

קנח א (א) כְּשֵׁיבָא וכו'. טעם תקנת נטילה הוא משני דברים. אחר, מפני סרך תרומה, והינו, כיון דידים

עסקניות הן ונוגעים בכל דבר, ובזמן שהיה נוהג טמאה וטהרה והכהנים אכלו תרומה, היו צריכין לטל ידיהם מדברי סופרים קדם אכילת תרומה כדי שלא יטמאוה בנייתן, וכדי שיהיו רגילין הכהנים בזה, גזרו גם כן על כל איש ישראל האוכל פת שאסור לאכל עד שיטל ידיו, וגם עכשו שאין הכהנים אוכלין תרומה מפני הטמאה, לא בטלה תקנה זו, כדי שיהיו רגילים בני ישראל כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו לאכל בטהרה. ועוד טעם לתקנת נטילה, משום נקיות וקדושה, וסמכו בגמרא [ברכות ג] אקרא דוהתקדשותם והייתם קדושים [סמ"ע]: **(ב) לאכל פת וכו'.** לאפוקי על פרות, וכדלקמן בסעיף ה. והטעם, לפי שאין רב התרומה אלא ממני פת, דכתיב ראשית דגנך, ואין דרך לאכל מיני דגן אלא אחר שעושין ממנו פת, לא גזרו גם כן נטילה אלא באפן זה [לבוש]: **(ג) שמברכין עליו המוציא וכו'.** דלא תקנו אלא בדבר שקובעין סעודה עליו: **(ד) יטל ידיו.** ישני ידיו, ובכלי, ואף אם אוכל רק באחת, חישבן שיצא גם בשניה [אחרונים]. וכשיטל ידיו, טוב שיטל ימין תחלה כדי שהשמאל תשמש לימין: **(ה) אפלו אינו יודע וכו'.** וגם "אינם מלכלכות": **(ו) ויברך על נטילת ידים.** הינו, אשר קדשנו במצותיו וצוננו על נטילת ידים, ושיף לומר וצוננו, אף שהוא מדברי סופרים, דנצטוינו לשמע מהם, כדכתיב על פי התורה אשר יורוך, לא תסור וגו' [גמרא]: **(ז) לחמניות דקות וכו'.** יתבאר לקמן בסימן קסח סעיף ו, עין שם, וקא משמע לן דאף דאלו מחמשת המינים הם, כיון שלא קבע סעודה עליהם אין צריך נטילה, וכל שכן על פת העשוי משאר דברים שאינם מחמשת המינים שאינם צריכים נטילה לעולם: **(ח) ואינו קובע.** אבל אם קבע סעודה עליהם, צריך נטילה

שער הציון
ענין נטילה אקרא אחר עין שם בחלין קו בגמרא: **ג.** ולטעם השני הנ"ל משום נקיות, צריך לומר נמי, דלא תקנו אלא בפת משום דהוא דרך קביעות סעודה לבני אדם, ולא חששו לנקיות וקדושה באכילת עראי: **ד.** וכמבאר לקמן דאם נטל שלא בכלי אינה נטילה כלל אף דידיו נקיות מזהמא: **ה.** רמב"ם וסמ"ע: **ו.** הינו, אף אם קבע סעודה עליהם, דאינו בכלל פת כלל:

הלכות נטילת ידים סימן קסד

(ג) שלא יסיח דעתו מהם (ד) ולא יטנפם (טו). (ה) ואם מים מצויים לו, טוב שיחזר ויטל ידיו, אבל לא יברך. הגה והא דמהני תנאי, דוקא בנטילה (ו) שאינה צריך לאכילה דמא דנטילת שחרית, אבל אם נוטל לצורך אכילה (ז) לא מהני תנאי באותה נטילה (בית יוסף בשם הרבנו יונה): ב. ימי שעומד בסעודה (ח) ונזכר שנגע [א*] בשוק ייך (ט) ומקומות המכסים באדם (י) או שחפך פראשו, וכל פיצא

ג סמ"ג ד תשובה הרמב"ן סימן קסד (קנה) [קנה] ותשובה הרשב"א.

באר היטב

שכתוב בסימן קנח סעיף ז מורי שלא התנה, מגן אברהם: ז. תנאי דהא בעי תפי' לנטילה סעודה, אבל אם נוטל לאכילה אחת ומתנה שיעלה לו גם לאכילה אחרת מהני ואפילו תנאי לא בעי אם שמר ידיו, מגן אברהם: ט. ויך. ואפילו הפרוסה בחוץ פיו אסור לבלע עד שיטל ידיו, מגן אברהם:

בעגלה עם עוברי כוכבים ואין ממהינין עליו, חשיב שעת הדחק: ג. יטנפם. כגון שמימים בכתו ידים. כתב בשו"ת קנסת הגדולה דהאידיןא נהגו עלמא שלא להתנות, דאין יכולין לזהר שלא יטנפם, עין שם: ג. אכילה. כגון שיצא מבית הכסא, או לטבולו במשקה והתנה שנטילה זו יעלה לו לצורך אכילה, הוי כגנה מעולא, ומה

באר הלכה

לא מהני תנאי באותה נטילה. עין במשנה ברורה. והנה מסתימת דברי הרמ"א משמע דאפילו מתנה קדם הנטילה שפעלה לו נטילה זו לא אלאחר איזה שעה, גם כן לא מהני, כיון דנטילתו הוא כדי לאכל בעינין שיסמך סעודתו לנטילתו. ואינו מוכן כל כך, דכיון שמתנה קדם נטילתו הרי הוא כנוטל שלא לצורך אכילה, דהא אין דעתו לאכל עכשו ומה שתרץ הפגן אברהם בסעיף קטן ה דהתם נוטל ידיו לצורך דבר אחר והתנה שפעלה לו נטילה זו למה שיאכל אחר כך, זה דברי משה שמתנה קדם נטילה שיהיה מהני הנטילה אמה שיאכל אחר כך, והו"י חקן. וברמ"מ, הענין בדרך רבנו יונה נראה שאינו מברך כלל דתנאי לא מהני, דאפשר שכוונתו כשלא התנה קדם נטילה, ואם כן נטילתו היה מסתמא על דעת לאכל תפי', ולהכי צריך להסמך הסעודה תפי', אכן בהתנה קדם נטילתו לא מוכח מיד. ונראה עוד לדברינו ממה שמקשה אחר כך שם מנטל ידיו לא יקדש, עין שם, דלדברינו ניחא קשיותו, דאף דהקדוש הוא אחר הנטילה, מכל מקום כיון שידוע שצריך לקדש אחר הנטילה קדם האכילה, הוי כאלו התנה בנטילתו על דעת שיפסיק בקדושו ולמה אסור לקדש אחר כך, אבל לפי דבריהם שסובר רבנו יונה דלא מהני תנאי כשנוטל ידיו לצורך אכילה להפסיק אחר כך, אם כן מאי מקשה על דינו מנטל ידיו לא יקדש ויכרך מעמי שנהגור על זה במתנית השלל, אך מה שתרץ שם הוא יחזק גדול, עין שם, וכן מצאתי ברש"י א"א כשהקשה קש"א זו ודברנו יונה, תרץ בקצור דהתם בשלא התנה ונאי אפשר לתרץ כגונת הרמ"א אם מתנה אחר נטילה, דהא דמאי דריש דבריו מורי בנאי תנאי קדם נטילה, להרשב"א דטעם התנאי הוא משום כוונתו. ואפשר עוד לומר, דאפילו לרמ"א בפרוש דברי רבנו יונה דאינו מועיל תנאי בנטילה לצורך אכילה, והו"י דוקא נוטל לאכילה על דעת לאכל תפי', אלא שרצונו לעשות באמצע איזה פעולה כגון מציאת הכוס וכדומה, בזה אמרו שאינו רשאי ואינו מועיל תנאי, דכיון שרוצה לאכל הרי מחזיב בנטילת ידיו, וממילא צריך להסמך הסעודה לנטילה, ולהכי מוטב שימזוג הכוס קדם ואחר כך יטל ויסמך סעודה לנטילה, מה שאין כן בשאינו רוצה כלל לאכל עכשו, אלא שנוטל ידיו ומכין עצמו שיוכל לאכל אחר זמן, בזה אפשר מורה הרמ"א, דהא אינו מחזיב לטל ידיו עכשו כיון שאינו רוצה לאכל, ובשעה שרוצה לאכל נמצאו ידיו נקיות ואין עליו חיוב נטילה, ויפסיר מועיל תנאי באופן כזה, וכמו שכתב רבנו יונה סב"א כזו לענין נטילת שחרית, וכן נראה מלשון הלבוש, עין שם:

ב [א*] בשוק ויך וכי. ואם נגע בטמאה באמצע אכילה, מצדד הפרי מגדים דאין צריך לחזר ויטל ידיו, דכלאו הכי בזמן הזה כלנו טמאי מתים, וכעין זה משמע בספר בית מאיר, עין שם:

מהני בטהור ומתנה. ועין לקמא סוף סעיף קטן ד מה שכתבנו בזה: (ג) שלא יסיח דעתו. משמירת ידיו שלא יגעו במקום הטנפת (וזהו שכתב הרמ"א ולא יטנפם, הוא פרוש דברי המחבר, והאי ולא, רוצה לומר, שלא, ואפילו הכי, אף שידיו נקיות הצריכו גם כן להתנות מקדם שיהיה עולה לו הנטילה לאכילה, משום דנטילת ידים בעי כוונה לאכילה. ולהפוסקים דלנטילה לא בעי כוונה, כמבאר בסימן קנט סעיף יג, יש לומר דלהכי צריך תנאי דכיון דלכל היום הוא אין סומכין על שמירתו, שפא ישכח ולא אדעתה, אלא אם כן התנה, דאז נותן לב להזהר יותר: (ד) ולא יטנפם. טנוף הפוסל בנטילה הוא רק מצואה או יצה כל שהוא, ואפילו רק נגע במקומות המכסים בגופו, וכדלקמא בסעיף ב, אבל טנוף עפר וטיט בעלמא אינו פוסל בנטילה. כתבו הפוסקים, דאם הכניס ידיו בכתו ידים מיד אחר הנטילה ולא הוציאן, מועיל, דתו ליכא חשש הסח הדעת, דבדואי נשמרו ידיו. כתבו הש"י פוסט הגדולה ואליה רבה, שהאידיןא נהגו עלמא שלא להתנות, משום שאינן יכולין לזהר שלא יסיחו דעתם משמירת הידים, לכך מנעו התנאי מכל וכל (והעמיק גם בדרך החיים). ומכל מקום נראה דהכל לפי ערך הדחק, דבדחק גדול יש לסמוך על התנאי אף עכשו, ורק שצריך זהירות וזריזות יתרה לשמירת ידים, ולכן ניצח ידיו בכתו ידים, וגם מכל מקום אם ידמך לו מים ישלם פעם שנית וכדלקמא, וכן כתב בחיני אדם: (ה) ואם מים מצויים. טעם הדבר, דיש דעות בפוסקים שסובבין, דאפילו אם נקל לטל בשחרית שלא בשעת הדחק, הינו, שלא היה שעת הדחק לגמרי אבל מכל מקום אין מים מצויים סמוך לו, שהוא צריך לטרח אחריהם ולהשיגם, אבל אם מצויים בסמוך לו, בזה לא מקלנין כלל, והמחבר חש לכתחלה לדעה זו ולכך כתב שטוב לחזר ולטל: (ו) שאינה צריך אכילה. דלאו דוקא בנטילת ידים שחרית אף כשקם יכול להתנות, דהוא הדין בכל נטילה שאינה לצורך אכילה אף באמצע היום, כגון שנטל ידיו כשיצא מבית הכסא או שנטל לדרך שטבולו במשקה, והתנה עליהם שיעלה לו הנטילה לאכילה שיאכל אחר זמן, דכיון שנטל לדרך אחר ושללא בשעת אכילה לא חשו בה

מה שאין הסעודה סמוך להנטילה: (ז) לא מהני תנאי. רוצה לומר, שאם נוטל ידיו לאכל ומתנה שיעשה דבר אחר קדם שיאכל סעודה זו עצמו, זה לא מהני, דהא בעינין תפי' לנטילה סעודה על כל פנים לכתחלה, כמסקנת המחבר בסימן קסו. מיהו, אם נוטל לצורך אכילה והתנה שיעלה לו גם לאכילה שניה שיאכל באותו יום, ושמר ידיו יגם כן מהני, דלא גרע מנטל לדרך אחר, כיון דאכילה שניה אין עכשו זמנה: ב (ח) ונזכר שנגע. והוא הדין אם הסיח דעתו משמירתו, צריך לטל, כמו שכתוב סימן קע סעיף א (מגן אברהם). ועין שם במשנה ברורה מה שכתבנו בזה. ואם נגע בעוד הפרוסה בפיו, אסור לבלע עד שיטל ידיו (מגן אברהם): ט) ומקומות המכסים. רוצה לומר, בשארי מקומות המכסים שבגופו יש בהם זעה, ולאפוקי במקומות המגלים כגון פניו ומקום המגלה שבזרועותיו אין קפידיא, וכמבאר בסימן ד סעיף כא, ועין שם במשנה ברורה דינים השייכים לענינו: (י) או שחפך פראשו. אבל אם לא חפך, אלא שנגע בשערותיו, אין צריך נטילה, ואפילו אם קנח בהם, וכנ"ל בסימן קסב סעיף קטן נח במשנה ברורה:

שער הצינור

וכן כתב הפרי מגדים: ח. מגן אברהם והגרי"ו ובגרי"ו ישע ותלכה ברוחה. ואף דיש מאתרוניס שסב"א להו בזה להחמיר ועין לכוז ולחס חמירות, מכל מקום מסתברא יותר להקל, וכן משמע ברמב"ם פרק ו' דין י' שכתב, נוטל שחרית ומתנה וכו' ואין צריך לטל את ידיו לכל אכילה ואכילה, עד כאן לשונו, משמע מכריז דפרש הנטילה ראשונה היתה לאכילה:

ד. הרא"ה בפרק הכות: ה. ט"ז והגרי"א: ו. ואף דישאר בלא ברכה, דבשעת נטילה לבית הכסא וכהאי גוונא אין מברך, וגם אחר כך בעת אכילה אינו מברך דאינו נוטל אז, אין בך כלום, דאחר כך פטור הוא מנטילה ומברכה ולא בשל מעולם חיוב הברכה (אחיונים): ז. אף דמגן אברהם כתב, דלא בעינין תנאי, והו"י לשטתו דהתנאי הוא משום כוונה, מה שאין כן לפי מה שכתבנו באות ד בשם הרא"ה. לעולם בעי כוונה.

בזה (יא) ובמקומות המטונפים (י"א) שיש בהם מלמולי זעה) (תשובת הרמב"ן סימן קנה) [קצה], (יב) צריך (י"א) לחזור ולטל ידיו (יג) ויברך יעל נטילת ידים:

קסה דין העושה צרכיו ורוצה לאכל. ובו ב' סעיפים:

א. (א) העושה צרכיו ורוצה לאכל, (ב) יטל שתי פעמים. על הראשונה מברך אשר יצר, ועל השנייה

א טור בשם רש"י ור"י בר ר' יקר והגהות מימוני פ"ק ו מהלכות ברכות.

באר היטב

ו. על נטילת ידים. ורש"ל כתב שלא לברך וכן דעת הש"ז, ועין לקמן סוף סימן קעח ברמ"א, ועין מה שכתב המחבר יד אהרן ומגן אברהם סימן קסה סעיף קטן א ועין סימן קע סעיף א:

משנה ברורה

(יא) ובמקומות המטונפים. צריך לומר במקומות בלא ו, ומה שכתב שיש בהם ¹⁴⁶²²⁸ הוא טעם לכל הנ"ל: (יב) צריך לחזור ולטל. וכל שכן אם נגע במקום הטונף ממש או עשה צרכיו, או אפלו הטיל מי רגלים ושפשוף בידיו, כדלקמן בסימן קע: (יג) ויברך על נטילת ידים. ורש"ל חולק וסבירא לה דאין צריך לברך מחמת נגיעתו באמצע סעודה בזה, ואפלו בעשה צרכיו באמצע סעודתו, גם כן סבירא לה דאין צריך לברך אלא אם כן הלך והפליג באמצע סעודתו. והגה"ה הרבה דעות באחרונים אם יש להגות למעשה כמותו, ועין בבאור הלכה (אות ה) שהכרענו, דבעשה צרכיו או שנגע במקום מטונף ממש או שהלך והפליג, צריך נטילת ידים בברכה, אכל אם נגע במקום המכסה סתם, או שהשתיין אף ששפשוף, צריך נטילת ידים כדון אכל לא יברך, עין שם:

קסה א (א) העושה צרכיו. כתב בשל"ה, דכל אדם יבדק עצמו לפנות קדם הנטילה, וכן כתב בספר סדר

היום ואלה רבה: (ב) יטל שתי פעמים וכו'. דאם יטל פעם אחת ויברך מתחלה אשר יצר ואחר כך על נטילת ידים הוי הפסק בין הנטילה לברכתה, ואם יברך מתחלה על נטילת ידים ואחר כך אשר יצר הוי הפסק בין ברכת נטילה להמוציא, ולהניח מלברך ברכת אשר יצר עד אחר ברכת המוציא גם כן אין נכון, שחייבהו חל עליו מיד כשעשה צרכיו ואין לאחרה כל כך. וכתבו האחרונים דצריך לנהר שלא לטל בפעם הראשונה נטילה גמורה, ורק מעט משום נקיות, דאי לאו הכי הרי נטהרו ידיו בפעם הראשון ואין שייך לברך עוד על נטילה שנייה, וכנ"ל בסימן קנח סעיף ז. ודע, דיש כמה פוסקים שסבירא להו דאשר יצר לא הוי הפסק בין ברכת נטילה להמוציא, משום דהכל לצורך טהרת ידים, והוי כמו גביל לתורא בסימן קסז, ויעל כן אם בדיעבד נטל נטילה אחת כדון לשם נטילה לאכילה, וברך מתחלה על נטילת ידים ואחר כך אשר יצר, דיש לסמוך על הפוסקים אלו, והוא הדין לכתחלה אם היה קשה לו לטל שתי נטילות מדתק מים וכיוצא בו, טל אחת ויברך על נטילת ידים ואחר כך אשר יצר. כתב מגן אברהם, דהעושה צרכיו באמצע הסעודה, לכלי עלמא נוטל רק פעם אחת ומברך על נטילת ידים ואחר כך אשר יצר, כיון דאין צריך לברך המוציא, כדלקמן בסימן קעח, אם כן אין כאן הפסק. ועין מה שכתבנו בסימן קסד סעיף ב במשנה ברורה:

באר היטב

(י"א) שיש בהם מלמולי זעה. נראה שנגזר לנהר מלגע אפלו באיזה כנר שידוע שיש שם הרבה זעה, כגון בצד התחתון של הכובע המנח על הראש, שיש שם הרבה זעה מן השער:

(י"א) לחזור ולטל ידיו וכו'. עין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם הרש"ל. והנה ב"ש הביא כמה ראיות להסכים לדיו. ועין בספר בית מאיר שהרבה להפליא על כל ראיותיו והסכים לפסק השלחן ערוך, וכן בספר בגדי ישע ובספר מאמר מרדכי ובספר מטה יהודה כלם תמהו על ראיותיו וחדו לדברי רש"ל והסכימו לפסק השלחן ערוך, אכן מצאנו בספר מגדים בפתיחתו להלכות נטילת ידים שרוצה לומר, שעקר דין זה אם נגע באמצע סעודתו במקום מטונף אם צריך נטילת ידים תלוי במחלקת, דלרש"י צריך ברכת על נטילת ידים משום סרך תרומה, כי נהו עקר הטעם וידיים עסקניות הן ונוגעות במקום הטונף, ולפרוש רבותיו של רש"י וכן לדעת הרמב"ם אין צריך ברכה כהאי גוונא, דחששא הוי שמא נגע בטמאה בראשון ומשום הכי ידים שניות וכו', ומשום סרך תרומה התקינו בחליו גם כן, ואם כן בידע ונזהר משמאה רק נגע במקום מטונף באמצע סעודה אין מברך על נטילת ידים, עין שם. וגם הרבנו חננאל בפרושו לשבת דף יד, כתב גם כן משום טמאה. אכן לפי זה קשה דעת השלחן ערוך שסתם כן דריא כהרמב"ן וכן הרמ"א בסעיף א כתב נמי שיהיה מלטונפס, ומוכר נמי דזה פוסל הנטילה, אחרי דלרבותיו של רש"י וכן הרמב"ם והרבנו חננאל ישמנה זה הדין, אכן כמ"ל כמ"ל נראה דאין תלוי זה בזה, וראיה לדבר, שהרבנו חננאל שכתב בפרושו לשבת בהדיא דהוא משום טמאה, בפסחים קטו שם דמצריך לטל ולברך שנית כתב דהוא משום שפא נגע בטונף, וצריך לומר לדעתו, דבאמת נטילה לחליו משום שניהם הוא. ח"דא, משום סרך תרומה והוא מפני נגיעת טמאה, וגם *משום נקיות וטהרה וכמו שכתב הסמ"א וכתב שם בברכות נג דגם משום נקיות וקדושה תקנו, והא דהפליג באמצע סעודה דחייב לטל שנית, יפרש הרבנו חננאל נמי משום שפא נגע בטונף ונטמאה אין מצוי כל כך, וגם בזמן הזה אין לחוש לזה, כמו שכתב בבית מאיר, והגמרא מביא אף בזמן הזה, ונהו סברת הרמב"ן והרשב"א גם כן דסבירא להו לברך שנית בזה, וכל מקום שיש בו זעה סבירא להו דבכלל טונף הוא ומדמו זה להטיל מים ושפשוף דאיתא בהדיא דצריך לטל שנית, והינו בברכה, כמו כל נטילות שבש"ס. ולפי זה דברי השלחן ערוך נכונים, והנהיג כן יש לו על מי לסמוך, דהרבנו חננאל סבירא לה בהדיא הכי, וכן הרמב"ן והרשב"א בעלי דעה זו, וכן משמע מרש"י וגם מהטור שכתב בסעיף א בלבד שצ"ה מלטונפס, וגם הרמ"א והאחרונים סתמו שם כן. נחזור לענינו, דמי שרוצה לנהר כפסק השלחן ערוך לברך, כדאי אין למחות בידו ואף דכעל דרך החיים והפרי מגדים כתבו דיש לחוש לדברי רש"ל, מכל מקום כבר הבאנו לעיל כמה אחרונים

הסכימו לזו לפסק השלחן ערוך, וגם בספר נהר שלום וחסד משה בסימן קע דחזרו לראיותיו של הש"ז ותמהו עליו, עין שם, אכן לכתחלה למעשה נראה שיש לנהר בהקדמת החיי אדם, דבעשה צרכיו או שנגע בטונף ממש או שהלך והפליג, צריך לברך שנית, ואם נגע בשוק וברך ומקומות המכסים או שחכך ראשו או שהשתיין, יחזרו וישל ידיו ולא יברך על נטילת ידים ויברכו חננאל הנ"ל לא נזכר בהדיא זעה, ויש לומר דוקא טונף ממש כמו צואה ומקום הטונף, וכן דהרמב"ן והרשב"א כתבו דזעה חשיב

טונף לענין זה. והנה בהטיל מים ושפשוף, גם כן דעת החיי אדם לחזר ולברך על נטילת ידים, וכן משמע דעת המגן אברהם בסימן קע דצריך לברך, אף בסימן זה לענין *סוגריים אלו נשמטו ברפוסים אחרים

שער היציון

ב ט. כן משמע בבית יוסף: י. דבט"ו הסכים לדעתו, וכן הפרי מגדים והדור החיים ומגן גבורים חשו לדבריו לענין ברכה. אכן בספר מאמר מרדכי ומטה יהודה ובגדי ישע ובית מאיר הסכימו לפסק השלחן ערוך אף לענין ברכה, וכן בנהר שלום ובתמר משה סימן קע תמהו על ראיותיו של הש"ז:

קסה א. א. אחרונים: ב. רוצה לומר, ולכתחלה מצוה לנהר להסמיך הנטילה לטעודה: ג. אלה רבה: ד. מגן אברהם נחמין ראשון שלו דהיה בחיובי ד"ק עיקב

סימן קסט

שאלה: נטילת ידים לאכילה היאך לקיים בלי פקפוק.

נטילת ידים החיוב חמור מאד וראוי לצאת לכ"ע וליטול כל יד פעמיים דוקא כדעת הראב"ד והרשב"א וכן קצת משמע מביאור הגר"א שהכריע כן, ובסידור הגרש"ז מסיק כן הלכה למעשה, (עיין במ"ב קס"ב ס"ק כ"א בשעה"צ שם, וע"ע מש"כ בהל' הגר"א ומנהגיו סימן קמ"א), אבל צריך בפעם הראשון רביעית בבת אחת דוקא שבלאו הכי צריכים ליזהר בדיני הגבהה המבוארים בסי' קס"ב, ואחר ששפך רביעית ברווח מפסיק משהו ושופך עוד פעם מים שניים, ואחר כך משפשף היטב הידים זה בזה שיגיע לכל מקום גם עמוק עד סוף האצבעות שלא יישאר מקום בלי מים, (עיין בפמ"ג במשב"ז קס"ג ס"ק ז' שמבואר כן מדבריו), ותמהני שבהנהגות החזו"א הביאו שהקיל ולא נטל מים שניים וצ"ב.

והסדר שיוצאין בו מצות נטילת ידים כהלכתה. אחר השפשוף הנ"ל יפשוט ידיו ויגביה הידים קצת למעלה שנאמר שאו ידיכם קודש, ויברך בכוונה על נטילת ידים, אבל ינגב בחדר שאוכל דוקא, שאם מפסיק לצאת מחדר שנטל בו לחדר שאוכל בו יש אומרים שזהו הפסק, וע"כ ינגב דוקא בחדר שאוכל וכמבואר בשו"ת עונג יו"ט סימן י"ח, ובחזו"א סוף סי' כ"ב.

ויש ליזהר בנטילת ידים מאד שזהו יסוד הטהרה, וגם אם נוטל מים בשפע זוכה לעשירות, ולא יחסוך מלקיים המצוה בהידור, וכן נהגו הרבה גאוני ישראל זצ"ל להדר בזה מאד, ונוכחתי כשהגאון רבי הירש גליקזהן (הי"ד) זצוק"ל (חתנו של הגר"ח מבריסק זצ"ל) נטל ידיו לאכילה, ולא יתואר גודל זהירותו והידוריו לצאת כראוי ברבוי מים ובהידורים וכמ"ש.

לשון הברכה על 'נטילת' ידים, והאם צריך עמידה בעת הברכה

ב. שם: ויברך על נטילת ידים. 'נטילה'⁹ לשון הגבהה, ע"ש הפסוק (ישעיה ס"ג) וינטלם וינשאם כל ימי עולם, והוא לפי שצריך להגביה הידים בעת הברכה (כמבואר לקמן ריש סי' קס"ב) לכן התקינו לשון זה, ועוד טעם כי בלשון ארמית קורין לכלי 'נטלא', ולמדנו¹⁰ כי נטילת ידים אינה לשם נקיות בלבד אלא מצוה מיוחדת שיש בה משום קדושה וטהרה, ונטילה בכלי הוא לעיכובא, ולכן תיקנו נוסח הברכה ע"ש הכלי.

וברכה זו וכן הנטילה אינה¹¹ חייבת להיות בעמידה, אע"פ דדרשינן 'בקמה' (דברים ט"ז) אל תיקרי בקמה אלא בקומה שברכת המצוות צריכים בעמידה, מ"מ כבר כתב במג"א (ריש סי' ח) שאין הדברים אמורים אלא במצוות חיוביות, אבל במצוות שאינן חיוביות כגון הפרשת חלה א"צ עמידה עכתו"ד המג"א, א"כ ה"ה לענין נט"י דלא יאכל לחם ולא יטול. אך עפ"י קבלת האר"י ז"ל¹² הנטילה והברכה והניגוב צריך להיות בעמידה.

משום סרך תרומה² שבזמן שביהמ"ק היה קיים היו הכהנים נוטלים ידיהם קודם אכילת תרומה כדי שלא יטמאה בנגיעתן, ולא בטלה תקנה זו גם בזה"ז ולכל ישראל שמהרה יבנה ביהמ"ק ויהיו ישראל רגילים לאכול בטהרה, ועוד טעם³ משום נקיות וקדושה.

ומאד החמירו חז"ל בנטילת ידים, והפליגו בסגולתה ומתן שכרה (וכדלקמן אות כ"א וכ"ב), ובצוותא רבי אליעזר הגדול "בני הוי זהיר בנטילת ידים כי נט"י בכלל הדברים העומדים ברומו של עולם", ולכן צריך⁴ כל אדם להיות בקי מאד בהלכות נטילת ידים כי רב הוא, ויש⁵ כמה דברים המעכבים בה, וכשאינו נזהר בהם כאילו לא נטל ידיו, ויש⁶ לחנך הקטנים בנטילת ידים כהוגן, וגם להזהיר⁷ את הנשים על כך כי המכשלה אצלן מצויה מתוסר ידיעה ומחוסר שימת לב.

ולענין אונן ר"ל, כתבו הפוסקים⁸ שאם כי פטור מכל המצוות האמורות בתורה, מכל מקום יש לו ליטול ידיו לפני אכילתו, כי יש גם איסור אם אוכל בלי נטילת ידים, אך לא יברך על נטילתו.

לחולין ולכל ישראל, ועיין חיי"א כלל ל"ז סעי' א', וצ"ע. 2. ורוב תרומה ממיני פת לכן לא גזרו נטילה אלא באופן זה - לבוש, הויד במשניב סק"ב. וע"ע מה שכתבו בהבנת טעם זה בשו"ת פרשת מרדכי סי' ה' (בענין דבלא"ה אנו טמאי מת ומה יועיל נטילת הידים), ובסי' חיבור לטהרה (על הל' נט"י, להגה"ק מהורונוסטיפל זצ"ל) סעי' ד', ובשו"ת שבה"ל סוח"ז בהערות לסי' זה. 3. ובכלל טעם זה הא דאיתא בגמ' (חגיגה כ"ז) דעכשיו שלחנו של אדם מכפר, וכשם שהכהנים נטלו ידיהם מן הכיור קודם העבודה, כמ"כ כל אדם קודם הסעודה. ובק"ק אורה (סוטה ד'): "ענין נט"י קודם אכילה לטהור ידיו, אשר המה בכלל כל הפעולות, לישא אותם השמימה, להורות כי לא יאכל אדם להנאת עצמו, ולא ירים ידו וזלת ברצון בוראו, ולעשות רצון בוראו באכילתו במחשבה הפשוטה לחזק כוחו" וכי' וע"ע בהג' חכמת שלמה שעל גליון השו"ע. 4. לשון של"ה הק' ערך קדושה בהגה"ה, הויד בא"ד ובבה"ח סקס"ה. 5. בן איש חי פ' שמיני אות ב'. 6. ובסי' תהלת חיים ח"א עמ' רס"ב מביא מהגה"צ ר"י מאנטווערפן בשם הגה"ק מקרשאנוב זצ"ל (בן ה"ח מצאנו ז"ע) שמקובל שגיל הקטן לענין ההקפדה שיטול ידים כהוגן וכהלכה הוא מאז שמתחיל ללמוד גמ'. 7. בן איש חי שם, וכה"ח סקע"ד בשמו. 8. מ"ב סי' ע"א סק"ד בשם הברכ"י. 9. ברא"ש פ"ט דברכות סי' כ"ג מביא את הטעם השני שכתבנו, ובמאירו בקונטרס בית יד שבסו"מ ברכות מביא ב' הטעמים ומסכים לטעם הראשון, והוסיף דאדרבה הא דהכלי נקרא נטלא הוא משום נוסח הברכה ועל נטילת ידים, וע"ע במעדני יו"ט שם ובתו"ט פ"ח דברכות מ"ב דג"כ עמד על הטעם השני, ועוד כתב בזה בתו"ח ריש פ"ח דברכות. 10. שו"ת דברי מנחם סי' כ"א. 11. עיין בזה בתשובות והנהגות ח"א סי' קע"א. 12. כמ"ש בסידורי האר"י ז"ל, ובדרכי חיים ושלום אות רע"ז שכן